

Kinnitatud
06.06.2011 Ühise
tegutsemise kokkuleppega
liitunute koosolekul
(pr nr 2, pp 2.5)

**Eesti põllu- ja maamajanduse
nõuandesüsteemi arengukava
aastateks 2012–2020**

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Seos teiste strateegiliste dokumentidega.....	4
3. Nõuandesüsteemi analüüs.....	6
3.1. Nõuandesüsteemist kasusaajad	6
3.2. Nõuandesüsteemis osalejad	6
3.3. Nõuandesüsteemi hetkeolukord	8
3.4. Probleemid, mis on aja jooksul pidurdanud nõuandesüsteemi arengut	10
4. Nõuandesüsteemi arengueeldused	11
4.1. Euroopa Liidust tulenev kohustus.....	11
4.2. Riiklikud eesmärgid	12
4.3. Nõuandeteenuste kasutajad	13
5. Nõuandesüsteemi eesmärgid.....	14
5.1. Nõuandesüsteemi arenguperspektiivid (missioon) ja ülesanded (visioon).....	14
5.2. Arengukava strateegilised eesmärgid	14
5.3. Nõustamise põhimõtted	15
5.4. Nõuandetegevuse üldpõhimõtted.....	15
5.5. Arengumudel.....	16
6. Nõuandesüsteemi turundus	16
7. Maksumus ja rahastamine.....	17
8. Arengukava rakendamine	17
8.1. Juhtimise korraldamine	17
8.2. Arengukava tulemuslikkuse hindamine	18
Lisa 1.....	19
Arengukava põhimõisted	19
Lisa 2.....	20
Nõuandesüsteemi SWOT-analüüs	20

1. Sissejuhatus

Eesti põllumajanduse areng on järjest intensiivsem, mis toob kaasa vältimatu vajaduse rakendada teadusuuringute tulemusi, pöörata senisest rohkem tähelepanu keskkonnohiole ja säilitada inimväärne elukeskkond. Arenguga kaasnevad majanduslike tingimuste, seadusandluse ja poliitika pidev muutumine, samuti teadusuunduste ja innovatsiooni rakendamine ettevõtluses. Euroopa Liiduga (EL) liitumine on toonud ettevõtetele kaasa muutusi, sest tuleb kohaneda EL-ga ühinemisest tulenevate nõuetega. Kõik eelnev toob kaasa vajaduse kvaliteetse, nõudlusele orienteeritud nõuandeteenuse järele, mis aitab ettevõtjatel teha tootmisotsuseid arvestades majanduslikke, keskkonna- ja sotsiaalseid nõudeid.

Kvaliteetse nõuandeteenuse osutamise ja teabe edastamise tugistruktuuri vajavad põllumajandustootjad ja teised maaettevõtjad. Põllumajandustoodete tootjatel tuleb arvestada tendentsiga, et järjest enam pöörab tarbija tähelepanu toidu tervislikkusele ja kvaliteedile, mis tingib ökoloogilise ja mahepõllumajandusliku tootmise laienemise vajaduse. Maamajanduse mitmekesistamise tegevusaladel peab leidma rakenduse põllumajandusega seotud tööhõive vähenemise tõttu vabanev tööjõud, et tagada elamise ja tegevused maapiirkonnas. Seda ülesannet saab täita vaid hästi toimiv, tugev ja professionaalne nõuandesüsteem, mis suudab nõustada nii suur- kui väikeettevõtjaid ja juba toimivaid ning alustavaid ettevõtteid. Nõuandesüsteemi heaks funktsioneerimiseks on oluline planeerida ning korrigeerida tegevusi, koguda tagasisidet ja analüüsida erinevate uuringute tulemusi. Tegevuste juures tuleb arvestada ka nõuandesüsteemi partnerite vajadustega ning jätkusuutlikkuse saavutamiseks tuleb süsteemselt välja koolitada ja rakendada uusi konsulente.

Tulenevalt EL nõukogu määrusest (EÜ) nr 73/2009 on liikmesriikidele kohustuslik luua era- või riiklik nõuandesüsteem, mis kataks vähemalt nõuetele vastavuse süsteemi nõuded. Nii Eesti maaelu arengukava 2007-2013 kui teised strateegilised dokumendid näevad nõuannet ühe olulise vahendina seatud strateegiliste eesmärkide saavutamisel. Nõuandesüsteemi ühtlase ja suunitletud arengu saavutamiseks on vaja välja töötada nõuandesüsteemi osaliste, partnerite ja finantseerijate poolt heaks kiidetud arengukava.

Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi arengukava (edaspidi *arengukava*) annab kontsentreeritud ülevaate valdkonnas saavutatust ning võimaldab aastateks 2011–2020 kavandada nõuandesüsteemi edasist arengut kogu maaelu arengu taustal.

Nõuandesüsteemi arengumudelis on keskne roll üleestilisel konsulente ja nõuandekeskuseid ühendaval koordineerival keskusel. Koordineeriva keskuse peamiseks ülesandeks lähiaastatel on jätkuv nõuandesüsteemi korrastamine, koostöös olemasolevate maakondlike nõuandekeskustega, eesmärgiga luua ühtne nõuandeorganisatsioon. Riigi osalus nõuandesüsteemis muutub järjest rohkem nõuandeteenustel riigile oluliste teenuste tellimiseks. Nõuandeteenuse pakkujaks on nõuandeorganisatsioon, mis vastutab kompetentsete konsulentide kättesaadavuse eest. Teadustulemustel baseeruvat nõuannet pakutakse igas maakonnas ja tegutsemine toimub vastavalt nõuandesüsteemi eelarvele.

Arengukava koostamine ja rakendamine on suunatud põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi jätkusuutlikule arengule. Arengukavas fikseeritavad ja kokku lepitud tegevussuunad tagavad nõuandesüsteemi stabiilse arengu ja pakuvad kindlustunnet süsteemis osalejate jaoks. Strateegilistel alustel jaotatavad riiklikud investeeringud nõuandesse moodustavad ühtse programmilise terviku ja riiklike vahendite kasutamine on maksimaalselt tulemuslik.

Arengukavas seatud eesmärkide saavutustaset hinnatakse iga aasta lõpus ja vajadusel seda täiendatakse. Arengukavas kasutatud terminite selgitusi vt lisast 1.

2. Seos teiste strateegiliste dokumentidega

Maailmapraktika näitab, et enamus nõuandesüsteeme on välja arendatud tegevusvaldkonna põhiselt. Eraldi nõuandesüsteemid on loodud põllumajandusele, metsandusele, ettevõtlusele, kodanike ühendustele jne. Sama arengut näeme ka Eestis. Arengukava on seotud mitmete valdkondlike arengukavadega.

Nõudlusele orienteeritud nõuandesüsteem on kirjeldatud dokumentides „**Eesti maaelu arengu strateegia 2007-2013**” ja „**Eesti maaelu arengukava 2007-2013**” (MAK). Samuti tuleb tagada Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 täitmine, mille artikkel 12 kohaselt peavad EL liikmesriigid kasutama põllumajandusettevõtete nõustamiseks terviklikku süsteemi, mida juhib üks või rohkem määratud riigiasutust või eraõiguslikku asutust. Põllumajandusettevõtete nõustamise süsteem peab nõukogu määruse kohaselt hõlmama nõuannet vähemalt nõuetele vastavuse valdkonnas ehk tagatud peab olema kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonningimuste rakendamisele suunatud nõuande pakkumine. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 nõuandetegevuse toetamisega seotud meetme üheks tingimuseks nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikkel 24 järgi on töötervishoiu ja -ohutuse valdkonnas nõu andmine. Nende ülesannete täitmine eeldab tugevat nõuandekeskuste võrgustikku ning nõuandekeskuste arendamist ja toetamist nende võimekuse tõstmisel.

Arengukava eesmärkide täitmine on tihedalt seotud „**Eesti maaelu arengukava 2007-2013**“ meetmetega 1.1 ja 1.3. Meetme 1.1 „Koolitus- ja teavitustegevused“ eesmärgiks on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi inimpotentsiaali arendamise, toetades teadmiste levikut ning arendades inimeste ettevõtlikkust. Toetatavateks tegevusteks on nii õppe- ja infopäevad, koolitused, kursused, juhendaja teenuse kasutamine, info- ja koolitusmaterjalide koostamine jmt. Meetme 1.3 „Nõuandesüsteemi ja –teenuste toetamine” eesmärgiks on toetada põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele ettenähtud nõuandeteenuse kättesaadavust. 1.3 esimese ja teise alameetme puhul on toetatavateks tegevusteks individuaalse nõuandeteenuse ostmine põllumajandustootjate ja erametsa valdajate poolt. Meede soodustab ettevõtete tegevuse vastavusse viimist kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonningimustega ning tööohutusnõuetega, arvestades nõuande pakkumisel ettevõtte majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte. Kolmanda alameetme eesmärgiks on nõuandesüsteemi tugevdamine nõuandekeskuste kaudu, muutes põllumajandus- ja metsandusettevõtetele paremini kättesaadavaks kompetentset infot.

„Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2011–2014” ja **„Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2012–2015”** eesmärgiks on seatud tagada hästi toimiv ning sektori vajadustele vastav nõuandesüsteem. Oluliseks aspektiks peetakse põllu- ja maamajanduse nõuandeteenuse koordineeriva keskuse ja regionaalsete nõuandekeskuste võimekuse kasvatamist läbi konsulentide järelkasvu tagamise ja koolitamise sektori vajadusi ja võimalusi arvestaval tasemel, samuti tootearenduse, turunduse ja tagasiside edendamine.

Lähituleviku prioriteetideks on seatud nõuandesüsteemi arengukava rakendamine arvestades riiklike prioriteete ning nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse valdkondades pakutavate nõuandeteenuste arendamine ja edukam pakkumine ning konsulentide jätkukoolitamine.

Omavahel on seotud teadus, haridus ja nõuanne, moodustades ühtse süsteemi. **„Põllumajandusteaduste arengukava 2007–2013“** ja selle rakendusplaan näevad ette teaduse ja nõuandesüsteemi vahelise koostöö tugevdamist, nõuandesüsteemi teadustaseme tõstmist, internetipõhist nõuande ja infovahetuse arendamist ning teadlaste ja konsulentide senisest efektiivsemat koostööd.

Tegevuskavas **„Tööjõuressursi arendamine maamajandussektoris aastatel 2009-2013“** on teadvustatud kutset omavate konsulentide järelkasvu tagamise vajalikkust. **„Eesti Külaliikumine Kodukant strateegias 2008-2013“** tuuakse välja, et kogukonna arenguprotsessi tagamiseks on vajalik konsulentide olemasolu, kes osutavad, riigieelarve toel, nõustamisteenust. Tagamaks nõustatavatele kvaliteetse teenuse, algatas liikumine Kodukant kogukonna arengu konsulendi kutsestandardi loomise. Esimesed kogukonna konsulendid hakkasid tegutsema 2008. aasta lõpust, selleks ajaks oli vastu võetud kogukonna konsulendi kutsestandard ning esimesed soovijad on sooritanud kutseeksami.

„Eesti Mahepõllumajanduse arengukavas aastateks 2007–2013” on meetme 4.2 eesmärk luua hästi toimiv mahepõllumajandusliku tootmise, töötlemise ja turustamise nõustamissüsteem ning mahepõllumajandusalase nõustamise integreerimine üldise nõuandesüsteemiga. Kavas on korraldada konsulentidele erialast koolitust (sealhulgas täiendväljaõpe ja välisreisid), täiendada konsulentide koolitusprogramme ja koostada nõustamiseks vajalikke ühtseid materjale.

„Euroopa kalandusfondi rakenduskava 2007-2013” rõhutab avalikustamis-, teavitus- ja nõustamistegevuste tähtsust arengukava eduka rakendamise juures.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse välja töötatud **„Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku strateegia 2008-2013“** seab eesmärgiks tugeva ja professionaalse maakondlike arenduskeskuste koostöövõrgustiku olemasolu. Maakondlikud arenduskeskused asuvad samades piirkondades kui nõuandekeskused ja pakuvad teenuseid kõigile ettevõtetele, kattuvad keskuste kliendid eelkõige üldistes ettevõtluse valdkondades nõuande- ja infoteenuste pakkumisel.

Sihtasutuse Erametsakeskuse välja töötatud **„Sihtasutuse Erametsakeskus ja erametsanduse tugisüsteemi arengukava 2009-2013“** seab eesmärgiks kvaliteetse, ajakohase ja hästitoimiva erametsanduse tugisüsteemi arendamise kaudu kaasa aidata erametsade mitmekülgsel majandamisele, erametsanduse maine ning metsaomandiga seotud (väike)ettevõtluse edendamisele, lähtudes metsaomanike huvidest ja vajadustest

ning riigi poolt määratletud metsapoliitilistest eesmärkidest. Eesmärgi täitmiseks arendatakse välja oma nõuandevõrgustik.

3. Nõuandesüsteemi analüüs

Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi areng on taasiseseisvumise järgsel ajal läbi teinud pika ja keerulise tee. Nõuandesüsteemi kujunemisel on olnud määrav roll Põllumajandusministeeriumil. Pidevad nõuandesüsteemi reformid on väidetavalt viinud süsteemist ära mitmeid tunnustatud ja edumeelseid konsulente, ebastabiilsus ei ole soodustanud konsulentide järelkasvu, kaootiline finantseerimine ei ole taganud konsulentide spetsialiseerumist, mille tagajärjel on kannatanud nõuande kvaliteet.

Nõuandesüsteemi arengu analüüsis¹ selgub, et Eesti, kui väikeriigi, nõuande- ja teabelevisüsteem on sõltunud nii poliitiliste suundumuste kui otsustustasandi isikute arusaamadest. Nõuandesüsteemi arendamisel on puudunud järjepidevus ning süsteemne riiklik juhtimine. Pidev määramatus tuleviku suhtes ei ole võimaldanud süsteemi jätkusuutlikku arengut, järelkasvu tekkimist, nõuande kvaliteedi tõusu, nõuandetoote turule toomist, valdkondade piisavat laienemist. Süsteemi kõik osapooled ei ole alati lähtunud otsuste ja ettepanekute tegemisel kogu nõuandesüsteemi sihtgrupi vajadustest vaid on püüdnud suunata nõuandesüsteemi tegevuste finantseerimist vastavalt oma huvigrupi huvidele, mis on kahjustanud kogu nõuandesüsteemi jätkusuutlikku arengut.

Viimastel aastatel on nõuandesüsteemi areng olnud suhteliselt eesmärgipärane. Kasutatud on võimalust nõuandekeskuste väljakujundamiseks, materiaaltehnilise baasi täiustamiseks ning konkreetsete ja eesmärgipäraste nõustamistegevuste käivitamiseks.

3.1. Nõuandesüsteemist kasusaajad

Põllumajandusliku nõuandesüsteemi sihtgrupi ehk nõuandeteenuse tarbijad võib jaotada:

- **otsesteks kasusaajateks**, kelleks on põllumajandusettevõtjad (FIE, OÜ, AS jmt), alustavad ettevõtjad ja alternatiivse suunaga ettevõtjad maapiirkonnas, samuti tootjate liidud, erialaorganisatsioonid, maapiirkonnas tegutsevad MTÜd, ettevõtlusest huvitatud maaelanikud;
- **kaudseteks kasusaajateks**, kelleks on seltsid, mittetulundusühendused, omavalitsused, riik (ministeerium), konsulendid ja nõuandespetsialistid, põllumajandusele teenuseid osutavad inimesed, põllumajandussisendite tootjad ja müüjad, põllumajandussaaduste töötledajad ja müüjad, keskkonnakaitsjad, haridusasutused ja õpetajad, Eestis tegutsevad välisorganisatsioonid jt.

3.2. Nõuandesüsteemis osalejad

Nõuandesüsteemi tulemuslik tegutsemine sõltub koostööst kõigi süsteemis osalevate partnerite vahel. Nõuandesüsteemi roll on olla vahendaja info tarbija ja info looja vahel, samas tuleb arvestada, et olenevalt eesmärgist muutub info looja info tarbijaks ja vastupidi. Selline roll esitab eriti suuri nõudmisi nõuande ja info vahendajatele. Koostööpartnerid omavad infoliikumise seisukohalt nõuandesüsteemile erinevat mõju.

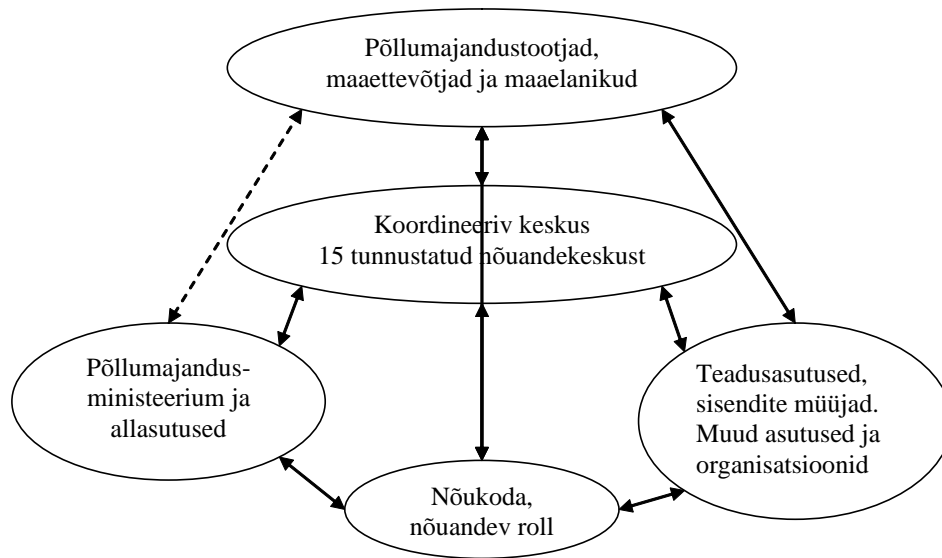
¹ Eesti nõuandesüsteemi arenguvõimalused, KERA OÜ 2009

Infoliikumise ahelas on nii organisatsioone kui üksikisikuid, kes on seotud nõuandesüsteemiga. Need on huvigrupid, kes sõltuvad suuremal või vähemal määral nõuandesüsteemi vahendatavast informatsioonist.

Nõuandeteenistus koosneb igapäevaselt nõuandetegevuse kui põhitegevusega seotud asutustest, kes on omavahelise võrgustiku kaudu seotud üheks tervikuks. Nõuandeteenistus toetub igapäevaselt sihtgrupiga suhtlevatele konsulentidele ja tunnustatud nõuandekeskustele.

Nõuandesüsteemiga otseselt seotud partnereid võib pidada nõuannet ja informatsiooni vahendaval tasandil süsteemi keskseks lüliks (skeem 1). Selle tasandi moodustavad täna tegutsevad tunnustatud nõuandekeskused (TNK) kui organiseeritud teavet vahendav, ettevõtjale suhteliselt lähedal olev osapool ja TNKga seotud konsulendid ning nõustajad; koordineeriv keskus (KK) kui tugi konsulentidele ja TNK-le kvaliteetse teenuse pakkumisel; põllumajandusministeerium (PM) kui riiklikku regulatsiooni ja avaliku sektori finantseerimist korraldav institutsioon; teadus- ja arendusasutused ja PM allasutused kui vajaliku informatsiooni ehk nõuandesüsteemi sisendi loojad. Kõikide nende osapoolte ühine ülesanne on koostöö tulemusena tagada kvaliteetne informatsioon ja nõuande sihtgrupele.

Skeem 1 – Nõuandesüsteem².

Konsulentide teadmiste ja oskuste arendamisel tehakse koostööd ülikoolide, instituutide ja teadusasutustega, sh Eesti Maaülikooli, Eesti Maaviljeluse Instituudi, Jõgeva Sordiaretuse Instituudi ja Põllumajandusuuringute Keskusega. Põllumajandustootjate,

² Nõuandesüsteemi efektiivseks toimimiseks on vaja teha koostööd veel suure hulga partneritega, kes täidavad olulisi sihtgrupele suunatud või nõuandesüsteemi toimimiseks vajalikke ülesandeid.

talunike ja maaettevõtjate nõustamisel tehakse koostööd erialaorganisatsioonide, maakondlike taluliitude ja Eestimaa Talupidajate Keskliidu, maakondlike tootjate organisatsioonide ja Eesti Põllumeeste Keskliiduga ning Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja; konsultantide, maakondlike arenduskeskuste ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega. Metsaomanike nõustamisel tehakse koostööd metsaühistute, SA Erametsakeskuse ja Eesti Erametsaliiduga. Maaelanike nõustamisel tehakse koostööd Eesti Külaliikumisega Kodukant ja LEADER³ tegevusgruppidega. Oma tegevuses arvestavad nõuandekeskused maakonna vajadusi ja eripära.

3.3. Nõuandesüsteemi hetkeolukord

01. mai 2011.a. seisuga oli **kutsetunnistust omavaid konsulente 214** (sh metsanduses 82), nendest osa konsulente on omandanud kutse kahes või rohkemas valdkonnas. Põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistuse konsulente on 132, nendest maaettevõtluse ja finantsmajanduse valdkonnas 66, loomakasvatuses 22, taimekasvatuses 28 ja teistes maaelu puudutatavates valdkondades 25 ning kogukonna arengu valdkonnas 12. Põllumajanduskonsulentide keskmine vanus on 53 aastat – ligi 60% kutsetunnistust omavatest konsulentidest on viiekümneaastased ja vanemad, alla neljakümneaastasi on kutsetunnistust omavate konsulentide seas ainult 12%.

Konsulentide kutsekvalifikatsiooni omistamisega tegeleb Maamajanduse Infokeskus. Antakse konsulent 5. ja 6. taset. Kutsekomisjon lähtub oma töös kutsekvalifikatsiooni omistamisel ja kutsetunnistuse väljaandmisel kutseeadusest ja kutsestandardist. Konsulendiks võib saada isik, kellel on erialane või põllumajanduslik kõrgharidus ja kolmeaastane erialane töökogemus viimase viie aasta jooksul või erialane või põllumajanduslik kutsekesk- või keskharidus ja viieaastane erialane töökogemus viimase seitsme aasta jooksul. Kutsekvalifikatsiooni taotlemine toimub isiku kirjaliku avalduse alusel ja on tasuline.

Põllumajandusminister on tunnustanud käskkirjaga 15 **maakondlikku nõuandekeskust**. Iga keskuse juures tegutsevad vähemalt taimekasvatuse, loomakasvatuse ja finantsmajanduse valdkonna kutsega konsulendid, kellelt ostetava nõuandeteenuse eest tasumiseks on tootjatel võimalik taotleda nõuandetoetust alates 2005. a. teisest poolest.

Nõuandekeskused tegelevad lisaks toetatud individuaal- ja grupinõustamistele (MAK meede 1.1) ka nõuande saaja poolt makstava nõuandeteenuse kättesaadavuse korraldamisega, erinevate projektide elluviimisega, mis võivad olla, kuid ei pea alati olema seotud nõustamisega ning tasuliste teenustega (sagedamini raamatupidamise, mullaproovide võtmise jm tegevusega).

2006. a teisest poolaastast loodi EPKK koosseisus nõuandetegevusi **koordineeriv keskus** ning alates 2010 aastast täidab koordineeriva keskuse ülesandeid Maaelu Edendamise Sihtasutus.

³ Euroopa Liidu algatusprogramm, mille abil edendatakse elu maapiirkonnas.

Erinevate huvigruppide esindajatest moodustati 2007. aastal **nõuandeteenistuse nõukoda**, kelle ülesanne on jälgida ja suunata süsteemi arengut. Nõukoja liikmete roll on olla vahendaja oma organisatsiooni ja nõuandesüsteemi vahel.

Maaettevõtja infoportaal www.pikk.ee koondab infot põllumajanduse põhitõdedest ja maaettevõtluse eripäradest, sh nõuetele vastavuse olemusest, avaldab teadusinfo tulemusi ning tutvustab nõuandesüsteemi võimalusi. Infoportalis on läbiviidavate sündmuste kalender, mida on võimalik kasutada koolituste planeerimiseks.

Nõuandesüsteemi toimimise tagamiseks ning riigiinfo edastamiseks on siiani igaaastaselt tellitud tegevusi riigieelarve vahenditest. Teabelevi ja tagasiside korraldamiseks saavad baasfinantseerimist kõik nõuandekeskused võrdselt. 2007. a. käivitus koordineeriva keskuse kaudu mitmeid, süsteemi stabiilsust tagavaid olulisi tegevusi, mida võib pidada riiklikuks tellimuseks ja mille eesmärk on tagada maaettevõtjatele kvaliteetne nõuandeteenus:

Tasuta nõuanne: tegutsevatel või alles alustavatel maaettevõtjatel, kellel ei ole nõuandeteenuse kasutamise kogemust, on võimalik saada konsulentidelt nõuannet kuni kahe tunni ulatuses kalendriaastas. Teenust finantseeritakse riigieelarvelistest vahenditest ning saaja jaoks on nõuanne tasuta. Selle nõuandeteenuse kasutajateks 2010. aastal olid koordineeriva keskuse aruande kohaselt 81 protsendi ulatuses FIE-d ja füüsilised isikud.

Konsulentide alustasu: konsulentide alustasu maksmise eesmärgiks on kompenseerida konsulentidele mittetulutoovad tegevused (tagasiside andmine jne) ning pakkuda konsulendile turvatunnet nõuandeturu ebastabiilsusest tulenevate riskide maandamiseks. Alates 2011.aastast makstakse alustasu ainult alustavale konsulendile.

Konsulentide praktika: süsteemi loomise eesmärk on tagada järelkasv uute konsulentide näol. Praktikasüsteem võimaldab pakkuda tulevastele, vähese praktilise kogemusega konsulentidele uute oskuste omandamise võimalust kogenud konsulendi kõrval.

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme 1.3 kohaselt toetatakse:

1. **individuaalnõuande** ostmist kuni 75% osas teenuse maksumusest, kuid mitte rohkem kui 1279 eurot ühe ettevõtja kohta aastas majandustegevuse või erametsa majandamise tulemuslikkuse parandamise nõustamiseks. Nõuetele vastavuse nõuete järgimiseks ning töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas osutatud nõuandeteenuse puhul on tootjal võimalik täiendavalt taotleda toetust kuni 80% teenuse maksumusest, kuid mitte rohkem kui 1279 eurot ühe ettevõtja kohta kalendriaastas;
2. **tunnustatud nõuandekeskuste arengut** toetatakse programmiperioodi jooksul kuni 742 973 euroga. Toetus makstakse 15 maakondlikule tunnustatud nõuandekeskusele ajavahemikus 2008 kuni 2013;
3. koordineeriva keskuse kaudu **nõuandesüsteemi arendamist** ajavahemikus 2008 kuni 2013 summas u 200 000 eurot.

Tootjatele suunatud koolitus- ja teavitustegevusi toetatakse MAK meetme 1.1 raames alates 2008. aastast kuni 100% ulatuses võttes arvesse kehtestatud toetuse maksimummäärasid. Lisaks tellitakse uuringuid ja koolitusi MAK tehnilise abi vahenditest. Põllu- ja maamajanduse nõustamisele on MAK 2007-2013 alusel rakendatud nõuandetoetuse meetmega loodud soodsamad majanduslikud tingimused kui kunagi varem. Tuleb aga arvestada, et praegu on nõustamine valdavalt finantsnõustamine ja

seotud toetuste taotlemisega, samas nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse nõuande korraldamine on sellest täiesti erinev.

Kokkuvõtteks: riigi huvi ja toetus, koordineeriva keskuse aktiivne töösse lülitumine ja nõuandeteenistuse nõukoja käivitumine on võimaldanud alata mitmeid tegevusi, mis on suunatud nõuandesüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisele.

3.4. Probleemid, mis on aja jooksul pidurdanud nõuandesüsteemi arengut⁴

Vaatamata arengule nõuandesüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleb arvestada mitmete ohtude ja probleemidega, mis võivad takistada üldist arengut. Osa tootjaid ei leia talle vajalikku kvaliteetset infot/nõuannet üles või pole pakutav nõuanne vastavuses tootja ootustega. Nõuandesüsteem ei suuda pakkuda veel piisavalt nõuandeteenust toidu esmase töötlemise, põllumajandustootmise mitmekesistamise, mahepõllumajanduse, ühistegevuse jm. vajalikes valdkondades. Süsteemi arendamist puudutavad lahendused on ellu viidud vaid osaliselt. Selle põhjuseks on olnud tellimuse, aga ka finantside vähesus või puudumine, mistõttu on süsteemis puuduvad lülisid ja koostöösuhted erinevate osapoolte vahel ei toimi tulemuslikult.

Planeerimine

1. Lõplik kokkulepe on saamata küsimusele: milline on optimaalne nõuandekeskuste arv, et keskused töötaksid efektiivselt (nõuande kättesaadavus, ressursside paigutus) ja oleksid jätkusuutlikud. OÜ KERA on 2009. aasta uuringus pakkunud välja, et Eestis võiks olla kas 5 või 7 piirkondliku nõuandekeskust⁵.
2. Puudub ühtne koordineerimine õppepäevade korraldamisel.
3. Süsteemne tagasiside puudumine ei võimalda teadlikult planeerida jätkuvaid eesmärgile suunatud tegevusi.

Finantseerimine

1. Puudub pikaajaline finantseerimise strateegia. Tänapäevase avaliku sektori rahadel tuginev finantseerimissüsteem pole piisav.
2. Osal tootjatest on raskusi nõuandeteenuse eest täies mahus maksmisega (kuigi tootja saab hiljem 75% või 80% makstud summast tagasi, on see raha üheks-kaheks kuuks käibest väljas).
3. Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) poolt toetuste tagantjärgi kulupõhine maksmine sunnib nõuandekeskusi kasutama laenu õppepäevade jt nõuandega seotud tegevuste finantseerimiseks, mis toob kaasa suure riski ja katmata kulu.
4. Liiga palju on bürokraatiat suhteliselt väikesemahulise nõuande- ja koolitustoetuse kasutamiseks.
5. Puudub ülevaade süsteemis osalevate füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt teenitud äritulust. Teadmine võimaldaks analüüsida süsteemi majandusseisu tervikuna ja kavandada meetmeid selle arendamiseks tulevikus.

⁴ Kasutatud EKÜ 2007 aasta seminaride materjale

⁵ Eesti nõuandesüsteemi arenguvõimalused, KERA OÜ 2009

Suhted, rollijaotus, kokkulepped

1. Nõuandesüsteem on killustatud ja raskesti juhitud, puudub valmidus tegutseda ühtse meeskonnana.
2. Seosed ja koostöosuhted nõuandesüsteemi erinevate osade vahel ei toimi. Samuti puuduvad nõuandesüsteemi koordineerival keskusel võimalused infovahetuse korrastamist mõjutada.
3. Nõuandekeskuste omavaheline koostöö on ebaregulaarne, sest tunnetatakse omavahelist konkurentsi seal, kus tuleks koostööd teha. Nõuandekeskuste omavahelist konkurentsi süvendavad asjaolud, et süsteemis on vähe konsulente, kes tegutsevad täishõivega ja konsulendi õigus töötada samaaegselt kahes nõuandekeskuses.
4. Suur kitsaskoht teadusinfo ja uuringutulemuste levikul tootjateni on killustatus.
5. Teadusasutused ja tunnustatud nõuandekeskused töötavad omaette, tootja jaoks puudub ühtne tervikpilt ja üldistused.

Juhtimine ja kommunikatsioon

1. Pole olnud piisavat pikaajalist planeerimist ei riigi, koordineeriva keskuse ega ka nõuandekeskuse tasandil.
2. Pole piisavalt infot otsustamise protsessi kohta, mis tekitab süsteemis osalejates ohutunde tegevuse jätkamise osas.
3. Nõuandekeskused ei tegele mainekujundusega keskuste juhtide piiratud ajaressursi ja/või huvi puudumise tõttu ning rahaliste vahendite vähesuse tõttu.
4. Nõuandekeskuste ühist mainekujundust ei ole õnnestunud teha, sest igal keskusel on omad huvid.
5. Nõuandesüsteemi kujunemine ja kujundamine pole olnud järjepidev.

Inimressurss ja motivatsioon

1. Tootjal on vähene huvi nõuandeteenuse vastu. Tootjad (eriti suurtootjad) pole rahul, et pole piisavalt pädevaid konsulente, kes tunneksid nüüdisaegset tipp tehnoloogiat.
2. Konsulentide motivatsioon on madal, kindlustunne tuleviku suhtes on kahtlev.
3. Süsteem pole uutele spetsialistidele liitumiseks atraktiivne.

4. Nõuandesüsteemi arengueeldused

4.1. Euroopa Liidust tulenev kohustus

Tulenevalt EL nõukogu määrusest nr 73/2009 on liikmesriikidele kohustuslik luua era- või riiklik nõuandesüsteem, mis kataks vähemalt nõuetele vastavuse süsteemi nõuded. Nõuane peab tagama tootjate jätkusuutlikkuse ka vähenevate toetuste kontekstis. Eesti maaelu arengu strateegia 2007-2013 sõnastab, et tootjad vajavad nõuandesüsteemi abi tootmise efektiivsuse tõstmisel, arvestades seejuures nii sotsiaalsete kui ökoloogiliste aspektide ja heade majandustavadega, et tulla toime muutuvates konkurentsitingimustes ka pärast 2013. aastat.

4.2. Riiklikud eesmärgid

Põllumajandusministeeriumi ülesandeks on kavandada ja ellu viia abinõud nõuandesüsteemi arendamiseks. Nõuandesüsteemi korrastamise moodustatud põllumajandusministri nõuandev töörühm⁶ on sõnastanud riiklikud eesmärgid ja alameesmärgid, mis loovad eeldused nõuandesüsteemi riigipoolseks arendamiseks. Riiklikud eesmärgid ja alameesmärgid on läbi arutatud Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukogu 19. mai 2009 istungil.

Nõuandesüsteemi riiklikud eesmärgid ja alameesmärgid

1. **Põllu- ja maamajandussektori konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse parandamine.** Kvaliteetne, kaasaegne ja usaldatav nõuanne on kõikidele põllumajandustootjatele ja teistele maaettevõtjatele soovi korral kätte saadav ning äriliste otsuste tegemisel rakendatav
 - **Koostöö arendamine teadus- ja arendusasutustega**
 - **Nõuandeteenuste kvaliteedi tõstmine, nõuandetoote mitmekesistamine**
 - **Nõuandeteenuse kättesaadavuse tagamine**
2. **Riigi poolt võetud kohustuste täitmine.** Euroopa Liidu liikmesriikidel tuleneb Nõukogu määrusest (EÜ) nr 73/2009 kohustus kasutada põllumajandusettevõtete nõustamise süsteemi, mis hõlmab endas nõuande pakkumist vähemalt nõuetele vastavuse nõuete osas. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 nõuandetegevuse toetamisega seotud meetme üheks tingimuseks nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 järgi on töötervishoiu ja -ohutuse valdkonnas nõu andmine.
 - **Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alaste teenuste tellimine**
 - **Sektori vajadusi arvestava nõuandesüsteemi olemasolu ja nõuande kättesaadavuse tagamine**
 - **Riigiinfo edastamine**
3. **Nõuandesüsteemi tugevdamine ja turupõhise nõuande osatähtsuse suurendamine.** Riik on nõuandesüsteemi mõistes teatud teenuste tellija, kusjuures tellitavad teenused on peamiselt suunatud riigiinfo edastamisele, nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse nõuande kättesaadavuse parandamisele ning süsteemi jätkusuutlikkuse tagamisele. Teenuste osas, mis lähtuvad tootja majandushuvist ja turusituatsioonist, on teenuse tellijaks ja finantseerijaks või kaasfinantseerijaks põllumajandustootja.
 - **Koordineeriva keskuse ja regionaalsete nõuandekeskuste võimekuse kasvatamine**
 - **Konsulentide järelkasvu tagamine ja koolitamine sektori vajadusi ja võimalusi arvestaval tasemel**
 - **Tootearenduse, turunduse ja tagasiside edendamine**

⁶ Moodustatud Põllumajandusministri käskkirjaga 16.02.2009

4.3. Nõuandeteenuste kasutajad

2011 aastal oli ühtse pindalatoetuse taotlejaid ca 16 800, piimakvoodi omanikke ca 1000 ning FADN üldkogumisse⁷ kuuluvaid ettevõtjaid 8500⁸. Hinnanguliselt moodustab toetatav individuaalnõuanne kolmandiku erinevate konsulentide ja organisatsioonide pakutud nõuandeteenustest. Eestis võib arvestada nõustamist potentsiaalselt kasutavateks põllumajanduslikeks ettevõtete arvuks ca 6000.

Tabel 1. Nõuandesüsteemi potentsiaalsete ja tegelike klientide arv aastas.

Maakond	Põllu- majanduslike majapidamiste arv ⁹	Ühtse pindala- toetuse saajad ¹⁰	Esitatud nõuande- toetuse taotluste arv ¹¹	Tasuta nõuande arv ¹²
Harju	1 344	944	19	118
Hiiu	499	353	12	71
Ida-Viru	864	560	30	94
Jõgeva	1 604	1 073	44	0
Järva	1 049	743	64	98
Lääne	1 025	770	50	86
Lääne-Viru	1 650	1 084	64	108
Põlva	1 719	1 121	54	51
Pärnu	2 328	1 513	64	138
Rapla	1 518	1 106	73	108
Saare	1 648	1 063	59	43
Tartu	2 145	1 334	85	67
Valga	1 560	1 130	24	204
Viljandi	1 816	1 228	68	43
Võru	2 567	1 951	39	70
KOKKU	23 336	15 973	749	1 299

Suurimaks probleemiks sisulise poole pealt on nõuandesüsteemis, et tootjate arvu suhtes on osutatud individuaalse nõuande arv väike. Nõustamist tehakse konsulentide poolt enamasti muu töö kõrvalt ning valdkonnale eriomaseid kutselisi konsulente on tegelikult vähe ning eelkõige on puudu sisulisest nõuandest taime- ja loomakasvatuse valdkonnas. Eriti arvestades, et suuremal või vähemal määral kasutavad erinevatest allikatest pärit nõuannet kõik tootjad (sh nõuanne oma tutvusringkonnast ja sisendimüüjate esindajatelt).

⁷ 2010. majandusaastast on majandusliku suuruse määratlemise aluseks standardkogutoodangu väärtus eurodes ja Eestis on professionaalse põllumajandustootja majandusliku suuruse alampiiriks kehtestatud 4000 eurot.

⁸ Eesti Statistikaamet, 2007. a

⁹ Eesti Statistikaamet, 2007. a

¹⁰ PRIA, 2010. aastaraamat

¹¹ PRIA, 2010. aastaraamat

¹² Maaelu Edendamise Sihtasutus, 2010. aasta andmed

Tootjate teabevajaduse uuringud on näidanud, et nende tootjate usaldus, kes on saanud konsulendilt teavet või nõuannet, on konsulendi kui teabeallika suhtes suurem kui nendel, kes konsulendiga pole suhelnud.

Arvestades sisulise nõuande puudumist ja vähest nõuande kasutamist tootjate poolt kuid nõuannet juba kord kasutanud tootjate usaldust nõuandesüsteemi vastu on olemas eeldused nõuandetegevuse laiendamiseks ja üleeestilise nõuandeorganisatsiooni loomiseks (vt tabel 1 ja lisa 2).

5. Nõuandesüsteemi eesmärgid

5.1. Nõuandesüsteemi arenguperspektiivid (missioon) ja ülesanded (visioon)

MISSIOON – nõuande kaudu arendada jätkusuutlikku¹³ põllu- ja maamajandust Eestis

VISIOON – nõuandesüsteem on usaldusväärne partner ettevõtjale põllu- ja maamajanduses

5.2. Arengukava strateegilised eesmärgid

1. Põllumajandustootjate tulukuse suurendamine

Tegevuse eesmärk on tulusa tegevusega põllumajandustootjate arvu kasv ja sissetulekute suurenemine põllumajandustegevuse kaudu.

2. Ettevõtjate arvu suurendamisele, töökohtade säilitamisele ja uute töökohtade loomisele kaasaaitamine

Soodustada eelkõige väiksemate põllumajandustootjate tegevuste mitmekesistamist väljaspool põllumajandust. Tegevuse eesmärk on muu tulusa tegevusega ettevõtjate arvu kasv ja sissetulekute suurenemine alternatiivsete tegevuse kaudu.

3. Ühistegevuse arendamine

Tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus – tarbija) tugevdamine läbi ühistegevuse.

4. Põllumajanduspoliitika meetmete oskuslikule rakendamisele kaasaaitamine

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete oskuslikule rakendamisele kaasaaitamise kaudu aidata kaasa maapiirkondade tasakaalustatud arengule. Nõuandeteenistus on koostööpartneriks PRIA-le läbi kvaliteetse nõuande taotluste vormistamisel.

5. Põllumajandustootjate nõustamine nõuetele vastavuse ja tööohutuse küsimustes ning muudes põllumajanduspoliitikaga seotud valdkondades

Euroopa Liidu ühisest põllumajanduspoliitikast tulenevate riigile olulistes valdkondades (näiteks keskkonnakaitse, inimeste ja loomade tervishoid ja taimetervise, toiduohutus ning loomade heaolu) nõustamisteenuse osutamine.

6. Kvaliteetse nõuande pakkumine ettevõtjale ja maapiirkonna mittetulundusühingule

Kvaliteetse nõuande pakkumiseks on oluline, et toimiks konsulentide koolitussüsteem, siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö ning konsulendid oleksid

¹³ sotsiaalselt vastustundlik, keskkonnasõbralik ja konkurentsivõimeline põllu- ja maamajandus

varustatud töövahenditega. Organisatsiooni arendamine peab tagama stabiilse töökeskkonna konsulentidele.

Eesmärkide saavutamiseks pakutakse põllumajandustootjatele, maapiirkonna ettevõtjatele ja maaelanikele nende vajadustest lähtuvat kvaliteetset, eesmärgipärast, operatiivset, arusaadavat ja rakendatavat nõuannet ning informatsiooni.

Eesmärgid saavutatakse läbi konkreetsete tegevuste, mida rahastatakse süsteemi poolt teenitud tuludest ja riigieelarve vahenditest, annetustest, projektidest ja muudest tuludest. Eesmärkide saavutamiseks koostatakse igal aastal tegevuskava ja eelarve, mis on arengukava lahutamatuks osaks. Tegevused lepatakse kokku ühise tegutsemise kokkuleppe koosolekul lähtudes eelarvelistest võimalustest.

Eesmärkide täitmiseks on üheks olulisemaks indikaatoriks, et 2020. aastaks on nõuandorganisatsiooni kliendid 50% FADN üldkogumisse kuuluvatest tootjatest.

5.3. Nõustamise põhimõtted

Professionaalsus – väljendub konsulendi erialastes teadmistes, oskustes, suhtumises ja käitumises, eeldab valmisolekut uute teadmiste omandamiseks ja meeskonnatööks.

Kliendikesksus – on suhtumine, mille puhul lähtutakse kliendi vajadustest ja võimalustest ning leitakse koos kliendiga tema vajadustele kõige efektiivsem lahendus.

Kompleksne lähenemine – pakutakse terviklikku lähenemist kogu kliendi (majandus)tegevusele, enamasti eeldab mitme konsulendi koostööd.

Kvaliteetse nõuande – tagavad nüüdisaegsete teadmiste, teadustulemuste ja kogemustega arvestamine, soovitude arusaadavus, rakendatavus ning tulemuslikkus.

Tulemuslikkus – iga nõustamine algab probleemi defineerimisest, eesmärkide püstitamisest ning soovitud tulemuste määratlemisest. Konsulent lähtub oma soovitude andmisel alati sellest, et soovitatavate muudatuste rakendamine peab looma kliendile lisaväärtust, tõstma kliendi konkurentsivõimet.

Konfidentsiaalsus – konsulendid tagavad kogu kliendiga seotud informatsiooni salastatuse, v.a seadusest tulenevatel erijuhtumitel. Erandid on võimalikud tulenevalt konsulendi ja kliendi vahelisest kokkuleppest.

5.4. Nõuandetegevuse üldpõhimõtted

Konsulent austab oma klienti, konsulent hoiab saladuses klienti puudutava informatsiooni ega kasuta seda ilma kliendi nõusolekuta. Nõustamisel lähtub konsulent kliendi vajadustest. Konsulent annab nõu valdkonnas, milles tal on omistatud kutse. Konsulendid teevad omavahel koostööd, vahetavad kogemusi ja informatsiooni eeldusel, et see ei kahjusta kliendi huve.

Klient saab kasutada parimatele standarditele vastavat nõuandeteenust.

Ühiste sihtrühmade nõustamisel tehakse koostööd valdkondlike partneritega.

5.5. Arengumudel

Eesti Põllu- ja Maamajanduse nõuandesüsteemi moodustavad põllumajandustootjad ja maattevõtjad ning neid esindavad mittetulundusühingud, nõuandeorganisatsioon, teadusasutused ja Põllumajandusministeerium koos allasutustega.

Keskne roll nõuandesüsteemi arendamisel on loodaval üleestilisel nõuandeorganisatsioonil, mis on territoriaalselt terviklik ning arvestab regioonide eripära. Kaasaegsetel teadustulemustel baseeruvat nõuandeteenust pakutakse, tihedas koostöös Eesti teadusasutustega, kogu Eesti territooriumil.

Nõuandeorganisatsiooni loomiseni vastutab nõuandesüsteemi arendustegevuse eest Maaelu Edendamise Sihtasutus, kui koordineeriv keskus. Koordineeriv keskus tagab nõuandekeskuste toimimise ühtse võrgustikuna ning nõuandeteenistuse kvaliteedi. Koordineeriva keskuse ülesandeks on kvaliteetse nõuandeteenuse tagamine, nõuandetoote väljatöötamine ja rakendamine, tagasiside kogumine ja analüüsimine ning nõuandetegevuste planeerimine. Ühtse organisatsiooni loomisel lähevad tänase koordineeriva keskuse ülesanded ja kohustused kas täielikult või osaliselt üle uuele loodud organisatsioonile.

Nõuandeteenusteks on:

1. nõuetele vastavuse alane nõustamine;
2. tööohutuse ja tervishoiu alane nõustamine;
3. spetsiifiline nõustamine traditsiooniliste põllumajandusvaldkondade tootmise, turustamise- ja majandusalastes küsimustes;
4. spetsiifiline nõustamine mittetraditsioonilistes tootmisvaldkondades ja tegevusaladel, sh mitmekesistamine, mahepõllumajandus, saaduste töötlemine jms;
5. toetuste taotlemise alane nõustamine;
6. koostööle, ühistegevusele, kogukonna arengule ja kogemuste vahetamisele jm võrgustiku arendamisele suunatud teabe- ja nõustamistegevused;
7. muud teabe- ja nõustamisteenused sh raamatupidamisteenus.

Üleestilise konsulente ja nõuandekeskuseid ühendava nõuandeorganisatsiooni loomiseks on sõlmitud ühise tegutsemise kokkulepe (avaldatud www.pikk.ee), millega saavad liituda kõik tunnustatud nõuandekeskused, tootjate- ja erialaorganisatsioonid. Ühise tegutsemise kokkuleppega liitunud organisatsioonide esimesel kokkusaamisel lepiti kokku tegevused aastateks 2011-2013 (avaldatud www.pikk.ee) sh kvaliteedijuhtimissüsteemi loomine.

6. Nõuandesüsteemi turundus

Nõuandesüsteemi turunduse eesmärgiks on teavitada konkreetseid sihtrühmi ja üldsust nõuandeteenistuse olemasolust, tegevustest ja võimalustest ning õppida tundma nõuandesüsteemi sihtrühma vajadusi, tagades seeläbi nõuandeteenistuse arengukava eesmärkide, visiooni ja missiooni täitmise.

Seatud eesmärkide täitmiseks telliti 2010. aastal OÜ Creatumilt nõuandeteenistuse turunduskontseptsioon, mida tutvustati nõuandesüsteemi osalistele 2011. aasta jaanuaris.

Nõuandeteenistuste turunduskontseptsiooni eesmärgid aastateks 2011 – 2013 on:

- 1) Teavitada sihtrühmi nõuandeteenistuse olemasolust;
- 2) Tutvustada nii konkreetsetele sihtrühmadele kui ka laiemale avalikkusele nõuandeteenistuse ülesandeid ja eesmärke;
- 3) Kujundada nõuandeteenistuse mainet nii organisatsiooni sees- kui väljaspool;
- 4) Infokanalite teadvustamine ja arendamine sihtrühmade tarbeks;
- 5) Regulaarne nõuandetoote- ja teenuste tutvustamine ja tegevuse kajastamine sihtrühmadele.

Nõuandeteenistuse turunduskontseptsiooni sihtrühmadeks loeme järgmisi olulisi grupe:

- 1) konsulendid ise;
- 2) põllumajandustootja;
- 3) maaettevõtja;
- 4) poliitikud;
- 5) ühiskond laiemalt.

Nõuandeteenistuse turunduskontseptsioonist tulenevaid tegevusi (avaldatud www.pikk.ee) täiendatakse igaaastaselt koos tegevuskavaga.

7. Maksumus ja rahastamine

Arengukava elluviimiseks kasutatakse nii avaliku kui ka erasektori vahendeid, milleks on süsteemi poolt teenitud tulud, riigieelarve vahendid, annetused ja projektidest ning muudest tuludest. Arengukava eesmärkide täielik täitmine ilma avaliku sektori toeta ei ole saavutatav.

Plaanitavate tegevuste maksumuse prognoos on toodud arengukava rakendusplaanis.

8. Arengukava rakendamine

Nõuandeorganisatsiooni loomiseni vastutab arengukava tegevuste täitmise eest koordineeriv keskus, milleks täna on Maaelu Edendamise Sihtasutus.

8.1. Juhtimise korraldamine

Arengukava tegevuste täitmise eest vastutab nõuandeorganisatsioon. Nõuandeorganisatsiooni ülesandeks on käivitada süsteemi jätkusuutliku arengu tagamiseks vajalikke tegevusi, levitada süsteemi osaliste ning partnerite vahel informatsiooni ootustest ning tegevustest, tagada süsteemi osapoolte vahel konstruktiivne koostöö, tegeleda süsteemi arendamisega, sh. laiendada nõustamise valdkondi, töötada välja nõuandetooteid, leida uusi konsulente, tegeleda konsulentide motivatsiooni tõstmisega. Nõuandesüsteemi koordineerimine toetub aja jooksul kujunenud nõuandesüsteemi struktuurile ning koordineerimine toimub nõuandesüsteemi jaoks vajalike tegevuste käivitamise ja erinevate finantseerimiskanalite kaudu.

Põllumajandusministeerium tagab nõuandesüsteemi jätkusuutlikku arengut toetava seadusandluse, tellib ja käivitab vajadustest tulenevad tegevused ning pikaajaliseks

arenguks vajaliku avaliku sektori poolse nõuandeteenistuse kasvava finantseerimise ja levitab riiklikku infot.

Nõuandesüsteemi eesmärgipärast tegutsemist aitab suunata **nõuandeteenistuse nõukoda**, kelle pädevuses on süsteemi jälgimine ja analüüsimine ning ettepanekute tegemine süsteemi arendamiseks. Nõuandeteenistuse nõukoja moodustavad ühise tegutsemise kokkuleppega liitunud organisatsioonid. Peale ühtse nõuandeorganisatsiooni loomist kaalutakse nõuandeteenistuse nõukoja vajadust.

8.2. Arengukava tulemuslikkuse hindamine

Arengukava tulemuslikkust hindab kuni ühtse organisatsiooni loomiseni nõuandeteenistuse nõukoda, hiljem selle organisatsiooni üldkoosolek. Analüüsitakse nõuandesüsteemile oluliste tegevuste täitmist ja vastavalt vajadustele korrigeeritakse tegevusplaani järgnevas aastaks. Analüüsi aluseks on tabelis 2 toodud indikaatorid.

Tabel 2. Arengukava strateegiliste eesmärkide täitmist iseloomustavad indikaatorid¹⁴

Indikaator	2009¹⁵	2013	2017	2020
Nõuandesüsteemi käive miljonites eurodes	1,5	2,15	3,6	5,7
Nõuandeteenuseid kasutanud klientide arv	2800	3000	3700	4400
sh individuaalse nõuande klientide arv	899	1410	2368	3500
Täistööajaga tegutsevate konsulentide arv	33	47	74	100
Sihtgrupi rahulolu nõuandesüsteemiga ¹⁶		80%		85%

¹⁴ Kuni ühtse nõuandeorganisatsiooni loomiseni ei ole indikaatorid mõõdetavad vaid on hinnangulised.

¹⁵ 2009 aasta näitajad ei sisalda kogukonna arengu konsulentide tegevust.

¹⁶ AS Resta. Põllumajandustootjate rahulolu nõuandeteenuse kvaliteediga, 2007. Klientide rahulolu nõuandesüsteemiga oli 81%.

Lisa 1

Arengukava põhimõisted

Grupinõuanne on konsulendi töö ühe spetsiifiliste vajadustega grupiga. Grupinõuande eesmärkideks on eelkõige teadmiste ja oskuste andmine.

Individaalnõuanne on konkreetse ettevõtte/isiku jaoks ja on läbi arutatud ka selle nõuande ellu viijatega – lahendatakse konkreetse isiku probleeme ja nõuanne on seotud kindla koha ning tingimustega.

Konsulent on kutset omav nõustaja, kes tegeleb nõuandetegevusega põllumajanduse ja/või maaelu arengu valdkonnas.

Koordineeriv Keskus (KK) on põllumajanduslikku nõuandesüsteemi koordineeriv ja arendav asutus.

Maakondlikud arenduskeskused on kõigis maakondades paiknevad arendusorganisatsioonid, mis pakuvad riigi, Euroopa Liidu ning kohalike partnerite toetusel infot, nõustamist ja arendustegevusi ettevõtjatele, mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele. Maakondlikud arenduskeskused on iseseisvad sihtasutused, kes tegutsevad koostöövõrgustikuna. Võrgustiku koordinaator on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Nõuandeorganisatsioon on põllumajandusliku nõuande, teabelevi ja täiendkoolituse valdkonnas tegutsev juriidiline isik, kes tagab teadusuuringutele, kogemustele jms. uudsele teabele baseeruva põllu- ja maamajandusliku nõuande ja täiendkoolituse kättesaadavuse ning riigile vajaliku informatsiooni levitamise.

Nõuandesüsteem on üleriigiline struktuur, mille põhieesmärgiks on tagada nõustamine, täiendkoolitus ja teabe levitamine põllumajanduse ja maaelu valdkonnas. Nõuandesüsteemi moodustavad nõuande andmisega tegelev nõuandeteenistus, info loomisega tegelevad asutused (teadusasutused, riiklikud järelevalvet korraldavad asutused infoga nõuetest ja toetustest jne) ning riiklikku korraldust ja finantseerimist korraldava asutusena Põllumajandusministeerium.

Nõuandeteenistus on nõuandevaldkonna asutuste terviksüsteem, mille tegevus on suunatud kvaliteetse nõuandeteenuse edastamiseks nõu vajajatele ja mille moodustavad konsulendid, tunnustatud nõuandekeskused ja koordineeriv keskus ühtse võrgustikuna.

Nõuandeteenistuse nõukoda on nõuandetegevuse arengu suunamiseks loodud esinduskogu, kelle ülesanne on läbi nõuandeteenistuse jälgimise (seire) ja analüüsimise ettepanekute tegemine nõuandeteenistuse edasiseks arendamiseks.

Nõuandetoode on nõusaaja või tegevusvaldkonna probleemidele suunatud nõuande- ja nõuandega seotud teenuste, kaupade ja tegevuste kogum, mis on töökorralduslikult seotud ühtseks tervikuks ning mida pakutakse kui tervikut.

Nõuanne on korrastatud teave, mis on kliendile antud otsuse tegemiseks lähtuvalt tema huvidest, vajadustest, võimalustest ja piirangutest.

Nõuetele vastavus (inglise keeles cross compliance) on põllumajandustootmist käsitlev reeglistik, mis hõlmab häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi ning kohustuslikke majandamisnõudeid. Nõuetele vastavuse järgimisest hakkab põllumajandustootjal sõltuma saadava toetuse suurus, kuna nõuetele vastavus on seotud paljude Eesti maaelu arengukava 2007-2013 raames makstavate toetustega.

Tunnustatud nõuandekeskus (TNK) on põllumajandusministri poolt tunnustatud nõuandekeskus.

Lisa 2

Nõuandesüsteemi SWOT-analüüs

Töörühma liikmete (sh. tootjaorganisatsioonide ühine) poolt koostatud nõuandesüsteemi SWOT-analüüs:

Tugevused:

- On olemas klientide andmebaas;
- Nõuandekeskused on avatud kõikidele nõuandeteenuse vajajatele;
- Nõuandeteenusest väheteadlikul tootjal on võimalus saada 2 tundi tasuta nõuannet. Positiivne kogemus, loob eeldused teenuse mahu oluliseks kasvuks;
- Tootjatel on nõuandesüsteemis olemas nõustaja ja erinevate nõuandeteenuste valiku võimalus;
- On olemas infoportaali loomise ja kasutamise kogemus;
- Koordineeriva Keskuse näol on olemas tugisüsteem konsulentidele;
- Süsteemis tegutsevad nõutud ja hinnatud konsulendid;
- Konsulentidel on võimalused enesetäiendamiseks;
- Konsulentidel on valmisolek pakkuda nõuandeteenust;
- On olemas tunnustatud maakondlikud nõuandekeskused, kellele on kehtestatud ühtsed tegutsemise reeglid;
- Arendada edasi kompleksnõustamist koos integreeritud tarkvara kasutuselevõttuga ning e-teenuse väljaarendamine;
- Nõuandekeskused teevad koostööd tootjaorganisatsioonidega, paiknevad klientidele sobivates asukohtades ning oskavad hinnata klientide vajadusi;
- Osapoolte poolt aktsepteeritud arengukava ja tegevuskava kaudu eesmärgipärane organisatsiooni arendamine, sh. rahastamine;
- Ühtse turundusstrateegia väljatöötamine ja rakendamine.
- Seirete ja uuringute tellimine koos järelduste väljatoomise ning rakendamisega;
- Teha koostööd analoogsete nõustamisorganisatsioonidega Eestis ja teistes Euroopa Liidu liikmesriikides, sh. välispraktika konsulentidele;
- Nõuandesüsteemil on võimalus pakkuda riigile ja teadusasutustele tagasisidet tootjate tegelike vajaduste kohta;
- Tihendada koostööd teadusasutustega.

Nõrkused:

- Nõuandesüsteem on killustatud, raskesti juhitav, puudub ühtne nõuandeorganisatsioon;
- Olemasolev kliendibaas ebapiisav ning on tükeldatud erinevate asutuste vahel;
- Nõuandeteenuse vajadus on sesoonne, konsulendi sissetulekute sesoonsus ei motiveeri konsulenti töötama täiskohaga nõuandesüsteemis.
- Puudub ühtne nõuandesüsteemi turunduskontseptsioon, nõuandeteenus ei jõua valdava osa (põllumajandus)tootjateni;
- Süsteemis on vähe täishõivega konsulente ning nad tegutsevad mitme keskuse juures, mille tulemusena konsulent ei ole kohal ja tootjale vajalikul ajal kättesaadav ning mitte igas nõuandekeskuses ei teki sünergiale orienteeritud

- konsulentide meeskonda, puudub meeskonna tööst tulenev positiivne efekt (sh. kompleksnõuanne);
- Eestis puuduvad nõuande valdkonnas terviklahendusi võimaldavad integreeritud tarkvarapaketid;
 - Nõuandekeskuste erinev tase ning erinevused nõuande kvaliteedis raskendavad nõuandetegevuste koordineerimist (juhtimist);
 - Ei ole piisavalt erinevaid nõuandetooteid, mis oleksid suunatud ettevõtte tasakaalustatud arengule, konsulentidel puuduvad kaasaegsed töövahendid, eelkõige terviklahendusi võimaldav integreeritud tarkvarapakett;
 - 2-tunnine tasuta nõustamisteenus pole piisav, et esmakordselt nõustamisega kokkupuutunu mõistaks nõustamisvajaduse olulisust ja teenusega kaasnevaid võimalusi;
 - Kohapealne ettevõttes nõustamine on ebapiisav, tihti ei arvestata kliendi tegelike vajaduste ja võimalustega;
 - Tootja tahe kasutada nõuannet on vähene, puudub riigi poolne motivatsioon kasutada nõuannet. Lepinguline süsteem „enne maksa, hiljem toetus“ on suunatud eelkõige maksejõulisele kliendile, kes suudab tasuda kogu teenuse eest, ning ei võimalda jõuda nendeni, kes kõige rohkem abi vajaksid;
 - Nõustamisteenus on keskendunud toetuste taotlemisele ja see kujundab vääralt pildi kogu nõuandevajadusest;
 - Info omamine ja oskus seda analüüsida on konsulentidel vähene, puudub proaktiivne nõustamine ning oskus prognoosida tulevikku ja muutuda turusituatsiooniga koos;
 - Konsulentide koolitamine ei ole süsteemne, sh. nõustaja oskused, erialane täiendkoolitus, praktiline koolitus;
 - Portaalis pikk.ee asuv ürituste kalender ei ole praegusel moel piisav töövahend nõuandesüsteemi poolt pakutavate ürituste koordineerimiseks;
 - Ebapiisav ja koordineerimata koostöö teadusasutustega;
 - Tootjaid on vähe informeeritud nõuandeteenuse olemasolust.

Võimalused:

- Riik on määratlenud prioriteedid ning riigil valmidust osta teatud teenuseid;
- On olemas turu nõudlus nõuandeteenuse ja info järele;
- Tootjate esindusorganisatsioonidel on tahe võtta endale vastutus nõuandesüsteemi (-teenistuse) arendamisel¹⁷. Tootjaorganisatsioonide suurem osalemine nõuandeteenistuse töö suunamisel loob eeldused tootja vajadustest lähtuva nõuande pakkumisele ning tootjapoolse kontrolli nõuande kvaliteedi üle;
- Toimib konsulentide kutse andmise süsteem;
- Nõuandepoliitika kujundamine, sh kutsuda esile uued nõuandetegevuse finantseerimise (toetamise) põhimõtted (nt. Fond);
- Nõustajate tervikliku ja professionaalse välja- ja täiendõppe süsteemi

¹⁷ Põllumajandustootjate esindusorganisatsioonide baasil nõuandeorganisatsiooni loomine või suurema integratsiooni tekitamine iseseisvate (konsulentide poolt moodustatud) maakondlike nõuandekeskuste ja tootjaorganisatsioonide vahel võimaldab paremini keskenduda nõuandesüsteemi arendamisele, sh turustamisstrateegia ning konsulentide vastutuskindlustuse väljatöötamisele, ning on majanduslikult efektiivsem;

- kujundamine sh. praktiline õpe;
- Ühtne juhtimine võimaldab arendada uusi teenuseid ning tagada tegevuste parema koordineerimise;
 - Riigi poolne motiveerimine nõuannet küsima.

Ohud:

- Sagedased nõuandesüsteemi reformid ning reformide sumbumine poliitilistesse vaidlustesse võivad põhjustada pädevate konsulentide lahkumist süsteemist;
- Koostöö puudumine ning läbiviidavate ürituste koordineerimatus erinevate osapoolte vahel toob kaasa ressursside killustatuse;
- Avaliku sektori poolne rahastamine ei ole piisav;
- Ei suudeta näha avaliku sektori ja põllumajandussektori ühishuve, arendamiseks nõuandesüsteemi, mille tulemusena ei ole nõuandesüsteem jätkusuutlik;
- Tootmise vähenemine ja majanduslik ebastabiilsus põhjustab nõuandeturu vähenemist ning vähendab tootjate võimekust maksta nõuande eest turuhinda;
- Vajadus nõuande osas väheneb (noorte oskused kasutada IT-lahendusi, tootjate kogemus toetuste taotlemisel, põllumajandussektori mahu vähenemine)
- Jätkuv nõuandesüsteemi ebapiisav finantseerimine ei taga konsulentide ja nõuandesüsteemi jätkusuutlikkust;
- Kvalifitseeritud kaadrinappuse tingimustes on oht, et konsulent toimib varjatult „müügimehena“;
- Tootjad ei oska küsida vajalikku nõuannet;
- Tootjate vajadused ei jõua alati teadussektorini, teaduse alafinantseerimine ei võimalda teadlastel tegeleda piisavalt tootjate vajadustele suunatud teadustegevusega;
- Euroopa Liidu toetuste taotlemise lühikesest ajaperioodist tingituna on konsulendid sunnitud andma nõu kontoris laua tagant lahkumata ja kohalike oludega tutvumata.